

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

אגף לקוויות למידה והפרעת קשב

07 בספטמבר 2021

א' בתשרי התשפ"ב

אגרת מידע להורים

לתלמידים מאובחנים או עם חשד ללקוויות למידה והפרעת קשב

הורים יקרים,

הורות מלווה בדאגה והתלבטות מתמדת לגבי האופן ומידת הליווי והתמיכה המתאימים לילדינו בתהליך ההתפתחות והלמידה.

באגרת זו אנו מבקשות ליידע אתכם ההורים, במספר נושאים הקשורים לסוגיית האבחון המקצועי וההתאמות בדרכי ההבחנות בבחינות הבגרות לתלמידים עם לקוויות למידה והפרעת קשב, ומקוות להגביר בכך את ההתבוננות על ההתערבות המתאימה והמקדמת כל ילד וילד, ואת השותפות שלכם עם בית הספר.

התפיסה המנחה בכל הקשור בטיפול בתלמידים עם לקוויות למידה הינה הכשרת התלמיד ללומד עצמאי ככל הניתן. ההתערבות היא הבסיס להצלחת התלמיד, ותכלול הקניית אסטרטגיות למידה, כלים ללמידה עצמאית, לפיתוח ההבנה ויכולת ההתמודדות בלמידה ובמבחנים. תהליכים אלה ילוו במעקב ובקרה של הצוות החינוכי. אם ההתערבות סייעה ברכישת הידע אך לא בהעברתו, כך שיכולותיו והישגיו של הילד לא באים לידי ביטוי ולא נמצאו מקורות חוזק המשמשים כפיצוי, תישקל האפשרות להפנות את התלמיד לאבחון, או לערוך בדיקת נחיצות בהתאמות בדרכי היבחנות, אצל תלמידים שאובחנו כבר עם לקות למידה או קשב.

סוגי התאמות בדרכי היבחנות וסוג האבחון הנדרש להן

קיימים שלושה סוגי אבחונים שכיחים במערכת החינוך – אבחון דידיקטי, פסיכולוגי, ופסיכודידיקטי.

סוג האבחון	הגורם המאבחן	המלצה להתאמה	הגורם המאשר
אבחון דידיקטי	מאבחן דידיקטי או פסיכולוג מומחה שהתמחה בתחום הדידיקטי *	התעלמות משגיאות כתיב, שימוש בדף נוסחאות מורחב	הוועדה הבית ספרית בבית הספר
אבחון פסיכו-דידיקטי או פסיכולוגי + דידיקטי	קיימות שתי אפשרויות: 1. ע"י פסיכולוג מומחה (אם הפסיכולוג עדיין מתמחה, חייב בנוסף בחתימה מומחה/מדריך) 2. ע"י שני מאבחנים: מאבחן דידיקטי + פסיכולוג מומחה	הקלדת תשובות הבחינה, השמעת שאלון הבחינה כל ההתאמות המצוינות בסעיף הקודם (האבחון הדידיקטי) ובנוסף: מבחן בע"פ, מבחן מותאם, מבחן מתוקשב באנגלית, המרת המבחן במתמטיקה במקצוע מדעי אחר, השמעת שאלון הבחינה במקצוע לשון למגזר היהודי ובערבית ועברית למגזר הלא יהודי.	וועדת התאמות מחוזית לתלמידים עם לקוויות למידה וקשב
אבחון פסיכולוגי	פסיכולוג מומחה *	רק אם האבחון הינו השלמה לאבחון דידיקטי. במקרה כזה הפירוט כפי המופיע בשורה לעיל.	

(אם הפסיכולוג עדיין מתמחה, חייב בנוסף בחתימת מומחה/מדריך)

- הערה:** בכל בתי הספר בהם מיושמת התכנית "מלקוויות ללמידה" האישור הסופי יקבע ע"י מערך האבחון מל"ל שבשפ"ח הרשותי (לאחר אינטגרציה בין ממצאי התהליך התלת שנתי וממצאי האבחון אם הומלץ).
- התאמות של תוספת זמן והגדלת שאלון הבחינה בסמכות הוועדה הבית ספרית ללא צורך באבחון** - האישור להתאמות אלה הינן בסמכותו של הצוות החינוכי מקצועי בביה"ס, בכפוף לדיון הנשען על מעקב מתמשך וחומרים מגבים.

מלגות אבחון

בחטיבות ביניים בהם מתקיימת **התוכנית "מלקויות ללמידה"** – האבחון ממומן ברובו על ידי משרד החינוך עם השתתפות סמלית בלבד שלכם ההורים. התכנית הינה תוכנית מערכתית לאיתור וטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב. היא **מופעלת** ע"י אגף לקויות למידה והפרעת קשב, בשיתוף עם האגף לחינוך על יסודי והרשויות המקומיות והיא כוללת הקצאת משאבים לחיזוק התשתית המקצועית של צוותי החינוך, לצד מענים לתלמידים המתקשים. זאת, במטרה להביא לשיפור והתמקצעות בתפקידו של המורה ובמענים שמערכת החינוך מקצה לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב. התוכנית פועלת כיום ב- **37 רשויות ברחבי הארץ**. בנוסף למימון אבחונים בתוכנית מ"לקויות ללמידה", משרד החינוך מממן מדי שנה מלגות אבחון לתלמידים ממשפחות מעוטות יכולות בבתי ספר שבהם טרם מיושמת התכנית. הבקשות מתקבלות באמצעות בתי הספר בלבד. הורים העונים על הקריטריונים ושעולה חשד ללקות למידה אצל ילדיהם, מוזמנים לפנות לבית הספר בבקשת מלגת אבחון. כאמור, מימון מלגות אינו כולל את חטיבות הביניים בהן מיושמת התוכנית מ"לקויות ללמידה".

הפנייה לאבחון – התאמות בדרכי היבחנות בבחינות הבגרות

בטרם הפניה לאבחון מומלץ להיוועץ עם הצוות המקצועי בבית הספר בנוגע לנחיצות האבחון ובאילו תחומים נדרשת העמקה.

- האבחון מספק תמונה מפורטת על הילד המאובחן, מסייע לאתר את מקור הקושי וההשפעה על תפקודו בחיי היום יום, לצד **איתור מקורות ותחומי החוזק**. מידע חשוב זה הינו משמעותי ויש בו להוות בסיס לבניית תוכנית עבודה עמו בהמשך הדרך. לחוות הדעת של המורים תרומה משמעותית וחשובה בקבלת תמונה רחבה, ובדיוק רמת הערכת התפקוד והביצוע של הילד. לכן, חשוב להציגה למאבחן בעת האבחון. כמו כן, חשוב להציג בפני המאבחן את **דף המידע למאבחן** הנדרש על פי משרד החינוך.
- **לוי"ז** – להגשת בקשות להתאמות בדרכי היבחנות בבחינות הבגרות **לועדה המחוזית**, יש להעביר את תוצאות האבחון לבית הספר **עד סוף חודש נובמבר של כיתה י'** לצורך היערכות מיטבית להגשת הבקשות לדיון בוועדה המחוזית. בקשות שאינן מוגשות בזמן או שאינן כוללות את כל המסמכים הנדרשים – אינן נדונות, וניתן להגישן לאחר השלמת החסר למועד הדיונים הבא בלבד (בתום שנת הלימודים בכיתה י"א). חשוב שדו"ח האבחון יכלול התייחסות **לבניית תוכנית עבודה** מומלצת עם התלמיד. בסיום האבחון ועם קבלת חוות הדעת מומלץ לקבוע פגישה עם הצוות החינוכי ולהיות שותף בגיבוש תוכנית ההתערבות, כולל מעקב ובקרה אחר יישומה, יעילותה, ונחיצות השימוש בהתאמות בדרכי היבחנות.

מתרגלים ומאמנים את המוח

שואפים ללמידה עצמאית, להשתלבות מיטבית בבית הספר ולקראת העולם העתידי

אנו מקוות כי אגרת זו נותנת מידע שיסייע לכם ההורים, ומאחלות בהצלחה לכם ולילדכם. למעוניינים להעמיק את הידע, ניתן לעבור לעמוד הבא להמשך הקריאה.

בברכה,

לילי טלדן

ממונה על מערך תהליכי אבחון והתאמות
אגף לקויות למידה והפרעת קשב, שפ"י

דני ז'ורנו

מנהלת אגף לקויות למידה
והפרעת קשב, שפ"י

מון המחקר

ההתאמות בלימודים ובמבחנים נועדו להבטיח שוויון הזדמנויות חינוכיות באמצעות מענים, הן להקניית כלים ללמידה עצמית יעילה ומקדמת, והן להערכת הידיעות וההישגים הלימודיים. עם זאת, שימוש שלא לצורך בהתאמות בדרכי היבחנות, עלול להביא לפגיעה ברכישת מיומנויות וביכולתם של התלמידים להתמודד באופן עצמאי עם אתגרי הלמידה. בניגוד לדעה הרווחת, ריבוי של שימוש בהתאמות בדרכי הבחנות טומן בחובו גם נזקים לא מבוטלים. מחקרים בחקר המח מבהירים בצורה חד משמעית כי לצורך הבשלה והתפתחות תהליכים קוגניטיביים-אינטלקטואליים ואף רגשיים, המח זקוק לתרגול, אימון ולהתנסות במטלות שמותאמות לדרישות הגיל. בנוסף, שימוש בהיקף נרחב של התאמות בדרכי היבחנות, "פטור" ו"הנחות" מוגזמות מדגישים את חולשתו של התלמיד, פוגעים בבניית התפיסה העצמית שלו ומונעים ממנו הזדמנות לפיתוח הרגלי למידה וכישורי חשיבה שמזמנת שגרת הלמידה בבית הספר. לדוגמה, בסקירה ספרותית בראשותה של פרופ' מלכה מרגלית (הסקירה הוזמנה על ידי לשכת המדען הראשי לבקשת אגף לקוויות למידה והפרעת קשב, 2018), נמצא כי "אמנם תלמידים עם לקוויות למידה זקוקים למספר אימונים רב יותר מהתלמידים ללא הקשיים, אך באופן פאראדוכסלי, מתן ההתאמות בהקראה מפחית את הזדמנויות להתאמן בקריאה, ומתן התאמות בהכתבה מפחית את הזדמנויות להתאמן בכתיבה (פרופ' מלכה מרגלית, מאי 2018, "מדיניות ההתאמות בהיבחנות לילדים ולצעירים עם לקוויות למידה")."

סוגיית האבחון

כאשר עולים קשיים לימודיים, השלב הראשון והמשמעותי הוא לנסות לאתר את מקור הקושי ולערוך התערבות בהתאם. מקורם של הקשיים יכולים להיות רבים ומגוונים (כגון: קשיים רגשיים, חברתיים, חסך לימודי) ולא בהכרח על רקע חשד ללקות למידה שמקורה נוירולוגי. אם עולה חשד ללקות למידה או שהתלמיד אחרי אבחון שהצביע ללקות למידה, חשוב להבין את ההבדל בין "לקות למידה" לבין "הפרעת למידה". **אבחנה זו מדגישה כי לקות למידה שאובחנה אצל התלמיד לא תיצור בהכרח הפרעת למידה. כמו כן, מודגשת חשיבות ההתערבות הלימודית עם התלמיד, הכוללת הקניית מיומנויות ודרכי פיצוי לעקיפת הקושי. לפיכך, קיים משקל רב לתהליך רכישת מיומנויות לימודיות שיאפשרו את רכישת הידע ללא השענות על התאמות, בטרם נמליץ על אבחון. אם נדרש בירור נוסף לצורך התערבות בלמידה ניתן לפנות לאבחון שישמש כגורם מקדם לבניית תוכנית התערבות. מומלץ ראשית להיוועץ עם הצוות החינוכי של בית הספר שהינו גורם ראשון במעלה להיוועצות בשאלה זו. למעוניינים להרחיב ולהעמיק בקריאה מומלץ לעיין במסמך המדיניות "[התאמות על רצף הלמידה וההיבחנות](#)" שפורסם בנובמבר 2014.**

התאמות בדרכי היבחנות בסמכות הוועדה הבית ספרית או הוועדה המחוזית

התאמות בסמכות הוועדה הבית ספרית ובסמכות הוועדה המחוזית (ללא צורך באבחון, ועם אבחון)

- **התאמות בסמכות הוועדה הבית ספרית** - לצורך הדיון בבקשה להתאמות בדרכי הבחנות יש להבחין בין התאמות אשר בסמכות ועדה בית ספרית, ללא צורך באבחון (תוספת זמן והגדלת שאלון), והתאמות בסמכות בית הספר המצריכות אבחון (התעלמות משגיאות כתיב ודף נוסחאות מורחב). האישור להתאמות אלה הינו בסמכותו של הצוות החינוכי מקצועי בביה"ס, בכפוף לדיון הנשען על מעקב מתמשך וחומרים מגבים.

- **התאמות בסמכות הוועדה המחוזית** - הדיון בבקשות מתקיים על ידי צוות מומחים בתחום המעין בהמלצות הצוות הבין מקצועי של ביה"ס, בתוצרי התלמיד וממצאי האבחון, עורך אינטגרציה ביניהם ומקבל החלטות. האישור הסופי הינו על פי החלטת המומחים בלבד. מסיבה זו, חלק מההורים מתאכזב כאשר ההתאמות אינן מאושרות. תשובה שלילית של צוות מומחי הוועדות מלמדת לרוב כי הצוות התרשם שלתלמיד יכולות ללמידה עצמאית ולכן מומלץ לראות בכך גורם מקדם, בונה ומעצים. יש לזכור כי בהסתכלות ארוכת טווח, קיימת חשיבות רבה לרכישת מיומנויות יעילות אשר תשרתנה את התלמיד בחיינו הבוגרים.

תהליך הגשת הבקשה

בקשה לאישור התאמות בדרכי הבחנות נעשית בבית הספר או באמצעותו שכן בתהליך הדיון בבקשה, חוות הדעת של המורים הכרחית ביותר. ועדות ההתאמה המחוזיות כמו גם הוועדות הבית ספריות, מתקיימות עפ"י לוחות זמנים קפדניים בשל הצורך לסיים את הדיון בבקשות לפני תחילתן של בחינות הברות והצורך להשאיר די זמן לאפשרות של הגשת ערר והתארגנות במטה אגף הבחינות. על מנת לדון בבקשה, אתם ההורים, נדרשים לחתום על **ויתור סודיות**. עם סיום הדיונים וקבלת החלטות התשובות נשלחות לבית הספר. באחריותו של בית הספר ליידע את התלמיד ואתכם ההורים. חשוב שגם ההורים יהיו בקשר עם ביה"ס ביוזמתם לצורך קבלת התשובה מהוועדה המחוזית.

ערעור על החלטת הוועדות המחוזיות

לכל תלמיד קיימת זכות ערר על החלטת הוועדות. ערער על התאמות שבסמכות בית הספר יוגש להנהלת השכבה ע"י התלמיד ו/או הוריו. ערער על החלטת הוועדה המחוזית יוגש באמצעות **בית הספר בלבד** לוועדת ערעורים עליונה עד 21 יום מיום קבלת התשובה בבית הספר.

התאמות בדרכי היבחנות לתלמידים הלומדים בבתי ספר בהם מיושמת התכנית "מלקויות ללמידה"

בקשת בית הספר לאישור התאמות בדרכי היבחנות תתבסס על ממצאי התהליך התלת שנתי המתועד בתיק סמ"ל (סיכום, מעקב, למידה) והמלצת בית הספר להמשך בירור ואבחון. האבחון יתקיים במערך מל"ל (מלקויות ללמידה) בשירות הפסיכולוגי החינוכי (שפ"ח) שבמקום מגוריכם. האישור הסופי יקבע לאחר אינטגרציה בין מכלול הנתונים ע"י מערך האבחון מל"ל.